

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA (2005 ve 2017) SÖZLÜ TARİH

İlker DERE*

Öz: Sözlü tarih, 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programından öğrenme ve öğretme yöntemi olarak önerildikten sonra eğitim uygulamalarında kullanılmaya başlanmıştır. Bu yöntem, 2005-2017 yılları arasında çeşitli tez, makale, çalıştay ve bilimsel etkinlikte ele alınmıştır. Bu çalışmalarda sözlü tarihin sosyal bilgiler derslerinde özellikle değişim ve sürekliliği algılama becerisini kazandırmak için etkili bir yöntem olduğu vurgulanmıştır. 2017 yılında ise yeni bir sosyal bilgiler öğretim programı yayınlanmış ve sözlü tarih yine önerilen öğretim yöntemlerinden biri olmuştur. Bu çalışmanın amacı, 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Eğitim Programlarında sözlü tarih yöntemi kullanarak öğretilebilecek uygun konuları belirlemektir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi (incelemesi) yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın veri toplama kaynakları, 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve sözlü tarihle ilgili alanyazın çalışmalarıdır. Toplanan veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonuçları, 2017 ve 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının sözlü tarih potansiyeli bakımından benzer olduğunu göstermektedir. Ayrıca öğrencilere değişim ve sürekliliği kazandırmak için en uygun yöntemlerden biri olan sözlü tarihin 2017 Programında sadece bir kez önerilmesi şaşırtıcı bir sonuçtur.

Anahtar Kelimeler: 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Sözlü Tarih, Değişim ve Süreklilik

* Dr. Öğretim Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ABD, idere@konya.edu.tr, ORCID NO: 0000 0003 0993 7812, Makale Geliş Kabul Ediliş Tarihi: 02.11.2017 – 14.02.2018.

ORAL HISTORY IN SOCIAL STUDIES TEACHING PROGRAMS (2005 AND 2017)

İlker DERE*

Abstract:

Having recommended in 2005 Social Studies Teaching Program, oral history method has begun to integrated as learning and teaching method into educational implementations. Various theses, articles, workshops, and scientific events between the years of 2005 and 2017 have addressed the method. The result of these studies have shown that oral history is an effective method to teach students the perception of change and continuity in social studies courses. In 2017, a new social studies teaching program has been published and oral history is still one of the recommended teaching methods in the program. The aim of this study is to determine the proper topics in the 2005 and 2017 Social Studies Teaching Programs that can be taught by using the oral history method. In the study, documentary analysis method that is one of the qualitative research methods is used. Data collection resources of the study are 2005 and 2017 Social Studies Teaching Programs and literature studies related to the oral history. Collected data are evaluated by using descriptive analysis method. The results of the study show that the 2017 Social Studies Teaching Program and the 2005 Social Studies Teaching Program are similar in terms of the oral history potentials. It is also a surprising result that oral history is directly proposed only once in the 2017 Program.

Keywords: 2005 Social Studies Teaching Program, 2017 Social Studies Teaching Program, Oral History, Change and Continuity.

Giriş

Rasyonel bir prensip olarak sözlü tarih, kayıt altına alınmadığında yok olacak insan hatıralarını toplamak ve korumaktır (Hand, 1984). Çünkü sözlü tarih, olaylara şahit olan kişilerin tecrübe ettikleri ve gözlemledikleri olaylar hakkındaki hatıralarını ortaya çıkarmayı amaçlar (National Colloquium on Oral History, 1966). İnsanların anılarını toplama ve değerlendirme sürecinde; yaratma, işleme, organize etme ve kullanma olmak üzere dört basamaklı bir sistem izlenir. Yaratma aşamasında, dikkatli bir şekilde planlanmış ve seçilmiş kaynak kişilerden elde edilmiş, tarihi olarak orijinal

* Dr., Instructor, Necmettin Erbakan University, Ahmet Kelesoglu Faculty of Education, Department of Social Sciences and Turkish Education, Division of Social Studies Teaching, e-mail: idere@konya.edu.tr.

◆ İlker Dere

değeri olan materyaller toplanır. İşleme aşamasında, elde edilen veriler, değerlendirilir ve kaynak kişilerin transkriptleri gözden geçirilmesine imkân verilir. Organize etme aşamasında; kayıtların, dökümlerin ve diğer destekleyici materyallerin korunması ve saklanmasıyla ilgili gerekli önlemler alınır. Bu kapsamda katalog kartları, bibliyografyalar, bölgesel ve konu bazlı listeler çıkarma gibi işlemler yapılır. Kullanma aşamasında ise araştırmacı, uygun olan ve olmayan sözlü tarih materyallerini ayırır, gerekli olanları kullanır, alıntı yapar ve ürün ortaya koyar (Baum, 1977). Bu basamaklar, modern sözlü tarih araştırmalarının çoğunda takip edilen bir sistemdir.

Bahsi geçen sistemi kullanan araştırmacılar, beş temel pratiğe katkı sağlar. Birincisi, yaşanmış pratiktir. Şiir, dans, müzik, gelenekler, görenekler ve kültürel hazine gibi unsurlar sözlü tarihin yaşanmış pratiğini oluşturur. İkincisi, sözlü tarihin araştırma pratiğidir. Yazılı tarihin eksiklerini dolduran, tarihe kendi başına veri sağlayabilen bir disiplin olarak sözlü tarihin gelişimini ifade eder (Histografya). Üçüncüsü, sözlü tarihin öğretim pratiğidir. Dinleme, empati ve yorumlama teknikleri gibi temel yeteneklerin öğretimi, bu pratiğin kapsamındadır. Dördüncüsü, sözlü tarihin arşivsel pratiğidir. Bu pratikte yapılan sözlü tarih kayıtlarından oluşturulan ses arşivleri vardır. Son olarak, beşinci boyut, sözlü tarihin yaygınlaşma pratiğidir. Bu pratik, toplumda sesleri duyulmayan ya da az duyulan kesimlerin sesinin TV, radyo, kitaplar ve dramalar yoluyla duyurulması ve seslerin yaygınlaştırılması gibi faaliyetleri kapsar. Yani sözlü tarih, bu pratikle insanların sesi olmaktadır (Field, 2002). Çünkü sözlü tarihin alanda tanınmasına kadar kadınlar, azınlıklar, aile yaşam hikâyeleri, sosyal gelenekler, iş hayatı, yaşlılık ve toplumdan gizlenerek belgelenmemiş olaylar, araştırmalarda ihmal edilmiştir (Bornat, 1989).

Beş temel pratiğe hizmet eden sözlü tarih, 20. yüzyılda akademik bir disiplin olarak ortaya çıkmasına rağmen hızlı yayılmış ve gelişmiştir. Bu gelişimde sözlü tarihin bazı özellikleri etkilidir. Öncelikle sözlü tarih, görüşmeler aracılığıyla kişisel hayatların bütünlüğü ve benzersizliğini ileten bir araçtır. Çünkü sözlü tarih verileri sayesinde araştırmacılar, olaylar arasındaki ilişkileri ve kopuk bölümleri birleştirebilmekte ve başka durumlara yordayabilmektedir. İkincisi, teknolojik gelişmelerin geleneksel veri toplama araçları üzerindeki etkisidir. Yani günlükler ve güvenli mektuplar, iletişim ve yansıtma biçimleri olarak gerilediği için tarihçiler, kişisel motivasyonların ve politik dinamikliğin anlaşılması için kişisel tanıklıklara yönelmişlerdir. Üçüncüsü, sosyal tarihin özellikle 1970'li yıllardan itibaren tarihçiler arasında itibar görmesi ve "aşağıdan yukarıya" tarih yazımının popülerleşmesidir. Bu hareketler, aile yapıları ile siyah ve beyaz işçi sınıfının yaşamı hakkında yapılan araştırmaları artırmıştır. Son özellik, sözlü tarihin farklı disiplinlerin teknik ve metotlarını çeşitlendirmesi ve zenginleştirmesidir (Hall, 1984). Bu özellikler, sözlü tarihin hızlı gelişmesi ve bir disiplin olarak kabul görmesinin yolunu açmıştır.

Diğer yandan -sanılanın aksine- sözlü tarih, yalnızca tarih biliminin değil; etnoloji, antropoloji, sosyoloji, sağlık hizmeti çalışmaları, psikoloji, edebiyat, dil bilimi ve halk bilimi gibi çeşitli alanlarda yapılan projelerde (Thompson, 1999; Kyvig & Marty, 2000; Counce, 2001; Abrams, 2010) bir veri toplama aracı olarak kullanılmaktadır. Aslında sözlü tarihin çok disiplinli yapısını anlamak için yöntemi kullanan isimlerin çalışma alanlarına bakmak bile yeterlidir. Çünkü sözlü tarih; sosyolojiden Paul Thompson, psikolojiden Luisa Passerini, dil biliminden Dominique Willems, etnoloji ve halk biliminden Jan Vansina, Dennis Tedlock ve Elizabeth Tomkin gibi isimler tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır (Portelli, 1990). Bu alanlarda elde edilen verilerden kitaplar, makaleler, sunumlar, sergiler, anma toplantıları, radyo programları ve belgeseller gibi ürünler ortaya konulmaktadır (Field, 2002; Ritchie, 2015).

Sözlü tarihin yoğun bir şekilde kullanıldığı alanlardan biri de eğitim uygulamalarıdır. Eğitimde sözlü tarihin kullanımı, 1948 yılında Allen Nevins'ın Kolombiya Üniversitesi'nde Sözlü Tarih Araştırma Ofisi açmasıyla (Grele & Terkel, 1985) resmi bir nitelik kazanmıştır. Bu gelişmeden sonra Cincinnati Üniversitesi'nden Saul Benison, tarih yazımı dersinde okumalar ve ödevlerde sözlü tarih kullanımına dikkat çekerken; Vermont Üniversitesi'nde Charles Morrissey, sözlü tarih görüşmelerinin nasıl yapılacağını öğrencilere göstermiştir. Ayrıca Kaliforniya State Üniversitesi'nde öğrenciler, küçük çaplı projelere dâhil edilmiş ve kendi projelerini yürütmüşlerdir (Starr, 1977). İlerleyen yıllarda (1970-2000) kütüphanelerde ve üniversitelerde özellikle tarih ve gazetecilik bölümlerinde sözlü tarihin teorisi ve yöntembilimi ele alınmıştır (Ritchie, 2015).

Sözlü tarihin eğitim uygulamalarına entegre edilmesi, onun bir veri toplama aracının ötesinde öğretime ve öğrencinin kendi kendine öğrenmesine yaptığı katkılar sayesinde mümkün olmuştur. Çünkü iyi bir sözlü tarih uygulamasında öğrenciler, ders içeriğini öğrenerek becerilerini geliştirir, motive olarak çalışma yaptıkları için araştırma konusunu değerlendirme şansı bulur (Portelli, 2006). Bunlara ek olarak öğrenciler, bilimsel yöntemi kullanmayı ve bilgileri doğrulamayı da yine sözlü tarih sayesinde öğrenebilmektedir (Ayers & Ayers, 2013). Son olarak sözlü tarih uygulamaları, öğrencilerin sosyal ve akademik hayatında önemli avantajlar sağlayan iletişim becerilerini geliştirmesine, değişim ve sürekliliği algılaması ve özgüven kazanmasına yardımcı olmaktadır (Dere, 2017).

Kullanıldığında öğrencilere önemli katkılar sağlayan sözlü tarih yöntemi, eğitim uygulamalarında daha çok sosyal bilgiler ve tarih derslerinde kullanılmaktadır. Çünkü hem sosyal bilgiler hem de tarih dersleri; tarih, coğrafya, sosyoloji ve antropoloji gibi alanlarla yakından ilişkilidir. Bu alanlara ait konularının öğretiminde tarihsel boyutlar ele alındığı için sözlü tarih rahatlıkla tercih edilebilmektedir. Ayrıca bu derslerde öğrenciler, daha önce kanıtlanmış bilgileri öğrenirken çoğu zaman sıkılmaktadır. Ancak sözlü tarih, öğrencilere tarihçilerin tarihi bilgilere ulaşma ve yazma süreçlerinde neler yaşadıklarını tecrübe etme fırsatı sunduğu için (Hoopes, 1984; Demircioğlu,

◆ İlker Dere

2007; Ayers & Ayers, 2013; McLellan, 2014; Sarı, 2014; Doğan, 2015; Davey, Welde, & Foote, 2016; Açıkalın, 2017) onların derse olan ilgisini artırmaktadır. Ancak sözlü tarih, Fonsino'nun dediği gibi "her derde deva bir ilaç" ya da "koltuk değneği" değildir. Çünkü sözlü tarih, öğrencilere birçok katkı sunmasına rağmen kesin öngörülerle işe başlamaz (Fonsini, 1979). Bilakis öğrencilerin süreç içerisinde kendi kişisel değerlendirmelerine ve anlamlandırmalarına izin verir.

Öte yandan sözlü tarih; sosyal bilgiler derslerinde özellikle ırkçılık, insan hakları ve hareketleri, nükleer savaş ve çevresel sorunlar gibi sosyal problemleri konuşmak için güçlü bir araç olarak kabul edilmektedir. Bunların yanında sözlü tarih, öğrencilerin yaşadıkları çevrenin ve ailelerinin tarihini belgeleyebilmelerine de imkân tanır (Ritchie, 2015). Tüm bu özellikler birlikte düşünüldüğünde sözlü tarihin öğrencilere yalnızca tarihi öğretmekle kalmadığı, aynı zamanda onların hayatı bütün yönleriyle anlamlandırmalarını sağladığını söylemek mümkündür.

Türkiye’de Sözlü Tarih

Dünyada 20. yüzyılın ortalarından itibaren bir disiplin olarak gelişim gösteren sözlü tarihin Türkiye’deki ilk örnekleri, Cumhuriyetin ilk yıllarında Halkevlerinin Tarih, Dil ve Edebiyat şubelerinin Türkçenin söz dağarcığını ve anlatım gücünü göstermek için yaptıkları derleme çalışmaları (Arkan, 1999; Huyugüzel, 1999; Danacıoğlu, 2001) olarak kabul edilebilir. Bu çalışmaların dışında bazı sözlü tarih çalışmaları yapılsa da sözlü tarihin asıl tanınırlık kazanması, Türkiye’de 1990’lı yıllarda Tarih Vakfı’nın faaliyetleriyle mümkün olmuştur (Öztürkmen, 2002). Vakıf, 1993 yılında İngiliz sözlü tarihçi Paul Thompson’ı da davet ederek I. Sözlü Tarih Atölyesi’ni gerçekleştirmiştir (Tunçay, 1993). Bu gelişmelerden sonra Boğaziçi Üniversitesi ile Uluslararası Sözlü Tarih Birliği (OHA) ortaklığında 11. Uluslararası Sözlü Tarih Konferansı, İstanbul’da gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar, akademik araştırmalara da yansımıştır. YÖK Ulusal Tez Merkezi verilerine göre Türkiye’de sözlü tarihle ilgili en eski tez çalışması, 1995 yılında Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Prof. Dr. Zafer Toprak danışmanlığında Ödül Bozkurt tarafından "Cumhuriyetin ilk yıllarında bir Amerikan Misyoner Okulunda genç kızların yetişmesi" (Bozkurt, 1995) başlığıyla yapılmıştır. 2000’li yıllara kadar toplamda 4 tez çalışmasına konu olan sözlü tarihin 2000-2017 yılları arasında Türkiye’de 175 tez çalışmasına (YÖK Ulusal Tez Merkezi, 2017) konu olduğu görülmektedir.

Tez çalışmalarında yaşanan büyük artışa paralel olarak 2000’li yıllarda Tarih Vakfı, Bilim Sanat Vakfı, çeşitli üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları, çeşitli sözlü tarih projelerine destek olmuştur. Öncelikle Tarih Vakfı, aktif bir rol üstlenerek *Akdeniz Sesleri: Akdeniz Kentlerinde Sözlü Tarih ve Kültürel Pratikler, Tarihe Bin Canlı Tanık, Belleklerde Dersim "38", Geçmişten Günümüze Azizlik Okulları: Sorunlar ve Çözümler ve Türkiye Turizmi Sözlü Tarih Araştırması* (Tarih Vakfı, 2017) gibi çeşitli projeler gerçekleştirmiştir. Tarih Vakfı’nın yanında Bilim Sanat Vakfı’nın sözlü atölye çalışmaları ve "Söz Uçma-

dan” gibi sözlü tarih projeleri (BİSAV, 2017) bulunmaktadır. Bu iki önemli örneğin dışında günümüzde birçok vakıf, belediye ve sivil toplum kuruluşu, çeşitli sözlü tarih çalışmalarına kaynak sağlamaktadır.

Türkiye’de Eğitim Uygulamalarında Sözlü Tarih

Türkiye’de sözlü tarihin bir sınıf yöntemi olarak kullanım geçmişine bakıldığında ilk örneğe Çağatay Uluçay’ın *Tarih Öğretimi Çevre* İncelemeleri (Uluçay, 1958) adlı eserinde rastlanmaktadır. Uluçay, ilgili eserinde tarih dersini etkili ve canlı hale getirmek için bir ders yöntemi olarak kullanılabilir sözlü tarihin özelliklerine değinmektedir (Safran ve Ata, 1998). Bu erken gelişmeye rağmen sözlü tarihin sosyal bilgiler ve tarih derslerinde kullanımı konusundaki çalışmalar, 2005 yılında öğretim programlarının yapılandırma eğitimi felsefesine göre düzenlenmesiyle önem kazanmıştır. Çünkü sözlü tarih, ilk defa 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında bir yöntem olarak önerilmiş ve sözlü tarihin faydalarından bahsedilmiştir (MEB, 2006). Bu programdan sonra sözlü tarih, hem sosyal bilgiler hem de tarih eğitimi alanlarında yapılan tez ve makale çalışmalarında işlenmiştir.

Sözlü tarihi konu alan sosyal bilgiler eğitimi alanında 2 doktora (Dere, 2017; Sarı, 2007) ve 6 yüksek lisans tezinin (Sarı, 2002; İncegöl, 2010; Kaya, 2013; Özer, 2012; Temir, 2015; Öztaşçı, 2017) yapıldığı görülmektedir. Diğer yandan tarih eğitiminde yapılan tezlerden biri doktora (Arslan, 2012), altısı ise (Kaplan, 2005; Avcı-Akçalı, 2007; Işık, 2008; Kumru, 2009; Durmuş, 2013; Küpüç, 2014) yüksek lisans tezidir. İlgili tezlerde sözlü tarihin sosyal bilgiler ve tarih derslerinde kullanımına ilişkin çeşitli sonuçlar ve önerilere yer verilmiştir. Bu çalışmalar, sözlü tarihin sosyal bilgiler ve tarih derslerinde kullanımı konusunda birikim oluşturulmasına katkı sağlamıştır.

İlgili tezlerin yanında literatürde yapılan birçok çalışmada sözlü tarihin eğitimde kullanımı ele alınmıştır. Demircioğlu ve Demircioğlu (2017), Açıkalin (2017), Doğan (2015), Sarı (2014), Avcı-Akçalı ve Arslan (2012) ve Demircioğlu (2007) tarafından yapılan bu çalışmalarda; sözlü tarihin özellikleri, özellikle sosyal bilgiler ve tarih eğitimi konusundaki katkıları, sahip olduğu potansiyeller ve uygulama önerilerine yer verilmiştir.

2005 yılından itibaren sosyal bilgiler ve tarih derslerinde sözlü tarihin kullanımını ele alan bahsi geçen birçok çalışma yapılmasına rağmen, 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında hangi konuların sözlü tarih çalışması yapmak için uygun olduğunu gösteren detaylı bir araştırma yapılmamıştır. Ancak sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerine ve bu konuda çalışma yapacak araştırmacılara sosyal bilgiler müfredatlarında yer alan hangi konuların sözlü tarihle öğretim yapmak için uygun olduğunun detaylı bir şekilde sunulması gerekmektedir. Çünkü 2017 yılında yayınlanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı da sözlü tarihle öğretim yapılabilecek konular bakımından oldukça zengindir. Bu ihtiyaca cevap vermek için çalışmanın amacı, 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında sözlü tarihle öğretime uygun kazanımları tespit etmek,

◆ İlker Dere

değerlendirmek ve etkinlik önerilerinde bulunmak olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda bazı alt araştırma soruları belirlenmiştir:

1. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında hangi kazanımların öğretiminde sözlü tarih yöntemi kullanılabilir?
2. 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının hangi kazanımları, sözlü tarihle öğretim için uygundur?

Yöntem

Bu çalışmada 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programları incelendiği için nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi (incelemesi) yöntemi tercih edilmiştir. Doküman analizi, genellikle araştırmalarda diğer yöntemlerle, mülakatlardan ya da anketlerden elde edilen verilerin tamamlanması ya da güvenilirliğinin kontrol etmek, veri toplama araçlarının geliştirmek ve değişim ve gelişimi izlemek için kullanılmaktadır (Duffy, 2014; Bowen, 2009).

Bunların yanında doküman analizi, -bu araştırmada olduğu gibi- bazı araştırmalarda tek başına bir veri toplama yöntemi olarak tercih edilmektedir. Çünkü yöntemin uzun süreli (zamana yayılmış) analiz yapma ve örneklem büyüklüğü gibi önemli avantajları bulunmaktadır. Doküman analizinde ilk olarak ilgili dokümanlara ulaşılır. Ardından dokümanların orijinalliyi kontrol edilir. Dokümanlar iyi okunduktan ve içeriği anlaşıldıktan sonra analiz edilir. En sonunda ise yorumlama ve değerlendirmeler yapılır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Yukarıda bahsedilen aşamaları içeren doküman analizinde veri kaynakları olarak daha çok kitaplar, dergiler, gazeteler, fotoğraflar, haritalar, radyo ve televizyon programları ve her türlü kayıt kullanılmaktadır (Bowen, 2009). Ancak özellikle eğitim araştırmalarında daha çok el yazması ya da basılı kaynaklar incelenmektedir (Duffy, 2014).

Veri Toplama Kaynakları

Bu çalışmada ikincil kaynaklarından veri toplanmıştır. Bilindiği gibi dokümanlar, birincil ve ikincil veri kaynaklar olmak üzere iki çeşittir. Birincil kaynaklar, araştırma sırasında ortaya çıkarken; ikincil kaynaklar, birincil kaynaklara dayanarak oluşturulan kaynaklardır (Duffy, 2014; Çepni, 2012). Bu çalışmada araştırmacı tarafından veri üretilmediği için ikincil kaynaklar kullanılmıştır.

İncelenecek kaynakların belirlenmesinde araştırmacının amacı ve cevap aranan sorular önemlidir. Araştırmacı, çalışma konusunun özü ve sınırlarını dikkate alarak kullanacağı kaynakları seçebilir (Dey, 1993:105). Bu özellikler ışığında, 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında sözlü tarihin potansiyelini ortaya koymayı amaçlayan bu araştırmanın temel kaynakları, 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Program metinleri, sözlü tarihle ilgili kitaplar, tezler, makaleler ve diğer ilgili çalışmalar olarak belirlenmiştir.

Verilerin Analizi

2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarını, sözlü tarih potansiyeli açısından değerlendirmek amaçlandığı için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Çünkü betimsel analiz, araştırmanın kavramsal yapısı, temaları veya boyutlarının önceden açık bir biçimde belirlendiği araştırmalarda tercih edilir. Bu tip bir analizde araştırmacı, verileri sistematik bir şekilde betimleme, açıklama, yorumlama, sonuçlara ulaşma ve elde ettiği sonuçlara dayalı olarak ileriye dönük varsayımlarda bulunmayı amaçlar (Çepni, 2012:172; Mason, 2002:110).

Betimsel analiz yönteminin özellikleri dikkate alınarak ilk olarak araştırma sorularına uygun olarak verilerin analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur. Bu çerçeveye göre alt başlıklar organize edilmiştir. 2005 Programında sözlü tarihle öğretime uygun olan konular birçok yerde önerildiği için, birinci araştırma sorusu kapsamında, ilgili programda doğrudan önerilen ve araştırmacının belirlediği konular şeklinde iki temel inceleme kriteri belirlenmiştir. Ancak 2017 Programında sözlü tarih yöntemi, doğrudan yalnızca bir kazanımda önerildiği için ikinci araştırma sorusu kapsamında, araştırmacı tarafından sözlü tarihle öğretime uygun olduğu tespit edilen konular, öğrenme alanı ve öğretim kademesi kriterlerine göre incelenmiştir. En sonunda ise her iki programın (2005 ve 2017 Programları) sözlü tarih potansiyeli değerlendirilmiş, karşılaştırılmış ve yorumlanmıştır.

Bulgular ve Yorum

Doküman analizi (incelemesi) yöntemiyle elde edilen veriler, betimsel olarak analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Verilerden elde edilen bulgular; *2005 Sosyal Bilgiler Programında Sözlü Tarih* ve *2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Sözlü Tarih* şeklinde iki ana başlık altında incelenmiştir.

2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Sözlü Tarih

Türkiye’de bugünkü manada sosyal bilgiler dersleri, 1998 yılında hazırlanan programla okutulmaya başlanmıştır. Ancak birkaç yıl sonra gelişen ve değişen dünyanın gerekleri göz önünde bulundurularak 2005 yılında yeni bir sosyal bilgiler programı yayınlanmıştır (MEB, 2006). Bu programda değer, beceri ve kavram öğretimine ilişkin geniş açıklamalar yer alırken, birçok yeni yöntem ve teknik öğretmenlerin kullanması için önerilmiştir. İlk defa önerilen yöntemlerden biri de sözlü tarihtir. Programda bazı kazanımlar açıklanırken, etkinlik bölümlerinde sözlü tarih çalışması yapılması tavsiye edilmiştir. Bu bölümde 2005 Programında sözlü tarihle öğretim yapılması önerilen kazanımlar ve -programda önerilmese de- araştırmacı tarafından sözlü tarihle öğretime uygun olduğu belirlenen konular ayrı başlıklar halinde değerlendirilmiştir.

◆ İlker Dere

Programda Önerilen Sözlü Tarihe Uygun Kazanımlar (4-7. Sınıflar)

Bu başlık altında programda sözlü tarihle öğretim yapılması tavsiye edilen kazanımlar ele alınmıştır. İlk olarak 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programına bakıldığında Kültür ve Miras öğrenme alanında yer alan Geçmişimi Öğreniyorum ünitesinde bulunan kazanımlarla ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir:

1. *Kazanım*: Sözlü tarih yöntemi kullanarak ve nesnelere dayanarak aile tarihi oluşturur.

2. *Kazanım*: Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri fark eder.

Bu kazanımlar için çeşitli etkinlikler önerilmiştir:

Birinci Etkinlik (Aile Tarihi Çalışması): Aileye ait nesnelere ile değişik yollardan edinilen bilgiler kullanılarak aile tarihine ait metin yazılır (1, 2. kazanım).

İkinci Etkinlik (Onlar da Çocuktuk): Büyüklerinin, çocukluk dönemine ait oyunları ve oyuncakları ile ilgili sözlü tarih çalışması yapılır (1, 3 ve 4. kazanım).

Üçüncü Etkinlik (Bir Zamanlar): Büyüklerinin, çocukluk dönemlerinde Cumhuriyet Bayramı konulu sözlü tarih çalışması yapılır (MEB, 2005).

Görüldüğü gibi bu etkinlikler yoluyla öğrencilerin kendi geçmişine ilişkin bilgileri ailesinden edinmesi amaçlanmıştır. Örneğin; bu etkinliklere benzer şekilde oyuncağın tarihine ilişkin Kabapınar ve İncegöl (2016) tarafından 5. sınıf öğrencileriyle bir çalışma yapılmıştır. Çalışma neticesinde öğrencilerin oyuncaklar konusunda yaşanan değişim ve sürekliliği sözlü tarih çalışması neticesinde algıladıkları tespit edilmiştir.

İkincisi, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanının Bölgemizi Tanıyalım ünitesinde yer alan bir kazanım, sözlü tarih çalışması yapmak için uygundur.

6. *Kazanım*: Kültürümüzün sözlü ve yazılı öğelerinden yola çıkarak, doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklendirir.

Etkinlik Önerisi: “Geçmişten Günümüze” (Bölgesinde sıkça görülen bir afet ile ilgili sözlü tarih çalışması yapılır.)

Etkinlikte ucu açık bir ifadeye yer verilerek Edirne’de sel, Bursa’da lodos, Rize’de heyelan, Van’da deprem gibi doğal afetlerin seçilerek sözlü tarih çalışması yapılmasına olanak verilmiştir. Bu etkinlik örneği, eğitim programının esneklik ilkesine iyi bir örnektir.

Üçüncüsü, sözlü tarih çalışması önerilen kazanım, 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanının Ülkemizde Nüfus ünitesinde yer almaktadır:

3. *Kazanım*: Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.

Bu kazanım için de sözlü tarih çalışması yapılması önerilmiştir (MEB, 2006). Bu oldukça doğru bir yaklaşımdır. Çünkü alanyazında sözlü tarih, göç konusunun öğretilmesinde kullanılması (Ritchie, 2015; Thompson, 1999) tavsiye edilen bir yöntemdir. Ancak Türkiye’deki eğitim uygulamalarında bu konuyla ilgili bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Araştırmacının Belirlediği Sözlü Tarihe Uygun Kazanımlar (4-7. Sınıflar)

2005 Programında sözlü tarih çalışması yapılması önerilen kazanımlara ek olarak bazı konuların sözlü tarih yöntemiyle öğretime uygun olduğu tespit edilmiştir. Birinci kazanım, 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı, Birey ve Toplum öğrenme alanının Kendimi Tanıyorum ünitesinde yer almaktadır:

5. *Kazanım:* Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar.

Programda sözlü tarih çalışması önerilmeyen bu kazanımın öğretiminde öğrenciler, aile üyeleriyle sözlü tarih görüşmesi yaparak kendi kişisel geçmişi hakkında bilgi toplayabilir.

İkincisi, 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı, Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanının İyi Var ünitesinde yer almıştır:

3. *Kazanım:* Kullandığı teknolojik ürünlerin zaman içindeki gelişimini kavrar (MEB, 2005).

Bu kazanım da sözlü tarih çalışması için uygun olmasına rağmen programda tavsiye edilmemiştir. Bu konuda öğrenciler, herhangi bir teknolojik ürünü (radyo, TV, bilgisayar vb.) seçerek o ürünün zaman içindeki değişim ve gelişimini sözlü tarih görüşmeleri yoluyla anlayabilirler.

Üçüncü kazanım, 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kültür ve Miras öğrenme alanında yer alan İpek Yolunda Türkler ünitesinde bulunmaktadır:

8. *Kazanım:* Örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir.

Programda sözlü tarihle öğretilmesine dair tavsiye bulunmayan bu kazanım, çok geniş bir sözlü tarih potansiyeli barındırmaktadır. Nitekim Dere (2017) tarafından yapılan doktora tez çalışmasının Pilot Uygulama aşamasında bu kazanımın potansiyeli ele alınmıştır. İlgili çalışmada öğrencilere milli ve dini bayramlar, düğünler ve anma törenleriyle ilgili sözlü tarih çalışmaları yaptırılmıştır. Ayrıca kutlama ve törenler kapsamında şu başlıklarda da sözlü tarih çalışmaları yaptırılabilir;

- a) Çocuk doğumu ve gelişim dönemlerine ilişkin adetler ve kutlamalar
- b) Sünnet düğünleri

◆ İlker Dere

- c) Oruç tutma ve Ramazan ayına dair anılar
- d) Kandiller
- e) Yerel kutlama günleri (Kurtuluş günleri)
- f) Baharı karşılama törenleri (Nevruz, Hıdırellez vs.)
- g) Kültüre sonradan giren günler (Doğum günü, yılbaşı vs.)
- h) Asker ve hacı uğurlamaları

Diğer yandan uygun sözlü tarihle öğretime uygun olduğu tespit edilen dördüncü ve beşinci kazanımlar, kutlamalar ve tören temasının dışında 2005 5. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanının Elektronik Yüzyıl ünitesinde yer almıştır:

2. *Kazanım:* Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin yaratıcı fikirler ileri sürer.

3. *Kazanım:* Tıp alanındaki buluş ve gelişmelerle insan hayatı ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkiyi fark eder.

Bu kazanımlar kapsamında sözlü tarihle öğretilebilecek konular, iki farklı çalışmada ortaya çıkarılmıştır. Birincisinde Dere (2017) tarafından hazırlanan doktora tezinin Asıl Uygulama aşamasında öğrencilere şehirleşme, ulaşım, haberleşme ve iletişim araçlarının dünden bugüne değişimi ve sürekliliği hakkında sözlü tarih çalışması yaptırılmıştır. Ayrıca yine aynı kazanımlar çerçevesinde Dere ve Alkaya (2017) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Derslerinde Tıp Tarihi Konularının Sözlü Tarihle Öğretimi” adlı çalışmada öğrenciler, bulaşıcı ve salgın hastalıklar, ilaçlar ve hastalıklarla mücadele (tedavi) yöntemleri hakkında sözlü tarih çalışmaları yürütmüşlerdir. İlgili çalışma sonuçları, öğrencilerin tıp tarihinde meydana gelen gelişmeler konusunda yaşanan değişim ve sürekliliği algıladıklarını göstermiştir.

Beşinci kazanıma 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kültür ve Miras öğrenme alanı, Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde yer verilmiştir:

5. *Kazanım:* Şehir incelemesi yoluyla, Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir.

Bu kazanım çerçevesinde öğrenciler, şehir tarihini ele alarak şehrin sanat ve estetiğinde değişen ve devam eden anlayışlarını (süreklilik) ortaya koyabilecek etkinlikler yapabilirler. Örneğin; Geylani (2012) tarafından *1923-1950 arası Mersin’de gündelik hayatın ve sosyal mekânların dönüşümüne yönelik bir sözlü tarih çalışması* başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında sözlü tarih yoluyla şehir incelemesi yapılmıştır. Öğrenciler de ilgili araştırma kadar detaylı olmasa da uzun süredir buldukları çevrede yaşayan hafıza isimlerden şehrin gelişimi ve dönüşümünü öğrenebilirler.

Görüldüğü gibi 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında birçok konu, sözlü tarihle öğretim için uygundur. Aslında burada değinilen konuların dışında bazı konuların öğretiminde de sözlü tarih kullanılabilir. Ancak bu çalışmada en ilgili olanlar seçilmiştir.

2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında (4-7. Sınıflar) Sözlü Tarih

2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programından yaklaşık 12 yıl sonra, ilgili programın eleştirilen eksiklerini gidermeyi ve daha çağdaş bir bakış açısı sunmayı amaçlayan 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı yayınlanmıştır. Bu program incelediğinde, tıpkı 2005 Programında olduğu gibi sözlü tarih konusunda önemli bir potansiyele sahip olduğu görülmüştür. Bu bölümde 2017 Programının sahip olduğu sözlü tarih potansiyeli, öğrenme alanlarından başlanarak her kademe için ayrı başlıklar altında ve detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Öğrenme Alanlarında Sözlü Tarih

2005 Sosyal Öğretim Programında, sözlü tarih çalışması yapılabilecek konuların başta *Kültür ve Miras* öğrenme alanı olmak üzere *İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Üretim, Dağıtım ve Tüketim* ile *Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler* gibi birçok öğrenme alanına dağıtıldığına daha önce değinilmişti. 2017 Sosyal Öğretim Programı sözlü tarih potansiyeli açısından incelendiğinde, aşağıdaki durum ortaya çıkmaktadır:

1. Birey ve Toplum (4. ve 6. sınıf kazanımları)
2. Kültür ve Miras (4. ve 5. sınıf kazanımları)
3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler (5. ve 7. sınıf kazanımları)
4. Üretim, Dağıtım ve Tüketim (Sözlü tarihe uygun kazanım yoktur.)
5. Bilim, Teknoloji ve Toplum (4. sınıf kazanımları)
6. Etkin Vatandaşlık (Sözlü tarihe uygun kazanım yoktur.)
7. Küresel Bağlantılar (Sözlü tarihe uygun kazanım yoktur.)

Görüldüğü gibi yeni programda 4 öğrenme alanında sözlü tarihin kullanıma uygun kazanımlar yer alırken, 3 öğrenme alanında uygun herhangi bir konu bulunmamıştır. 2005 Programında olduğu gibi 2017 Programında da sözlü tarihe uygun konular daha çok Kültür ve Miras öğrenme alanında bulunmaktadır. Bu aşamadan itibaren sınıf düzeylerine göre sözlü tarihin kullanımı için uygun olan kazanımlar ve etkinlik önerileri sunulmuştur. Bu arada bu bölümdeki bulguların organizasyonunda 2005 Programından farklı olarak kazanımlar, programda önerilen ve araştırmacı tarafından tespit edilen kazanımlar şeklinde ayrı başlıklar altında incelenmemiştir. Çünkü yeni programda yalnızca bir kazanım için sözlü tarih çalışması doğrudan önerilmiştir. Yani uygun kazanımların neredeyse tamamı, araştırmacı tarafından tespit edilmiştir.

◆ İlker Dere

Öte yandan 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında kazanım, sınıf düzeyi, öğrenme alanı ve kazanım numarası bazı kısaltmalar kullanılarak işlenmiştir. Örneğin; “SB.4.1.2.” kısaltmasında SB: Sosyal Bilgiler; 4: Sınıf Düzeyi, 1: Öğrenme Alanı, 2: Kazanım Numarası’nı ifade etmektedir. Bu kısaltmalar, bu bölümde benzer şekilde kullanılmıştır. Ayrıca uygun olan her kazanımdan sonra programda kazanımın açıklaması yapılmışsa “Açıklama” başlığına yer verilmiştir. Ancak programda etkinlik önerisi yer almadığı için araştırmacı tarafından “Etkinlik” başlığı altında çeşitli etkinlikler tasarlanmıştır.

4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Sözlü Tarih

4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, diğer öğretim kademelerine göre sözlü tarihin kullanıma uygun konuların en fazla (6) bulunduğu kademedir. Bu aşamada programda sözlü tarih çalışması yapılması tavsiye edilen ve programda önerilmemesine rağmen sözlü tarih çalışması yapmaya uygun olduğu tespit edilen kazanımlara yer verilmiştir.

İlk olarak 4. Sınıf Programının ilk öğrenme alanı olan Birey ve Toplum öğrenme alanının kazanımları incelendiğinde, hiçbir kazanımda sözlü tarih çalışması yapılmasının önerilmediği görülmektedir. Buna rağmen bir kazanımın sözlü tarihle öğretim için uygun olduğu görülmüştür. İlgili kazanım, açıklaması ve etkinlik önerisi aşağıda sunulmuştur:

Kazanım (SB.4.1.2.): Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar.

Açıklama: Öğrencinin kendi hayatında önemli gördüğü (doğum, ilk konuşma, okula başlama vb.) olayları kronolojik olarak sıralaması sağlanır.

Etkinlik Önerisi (Benim Geçmişim): Öğrenciler, anne babasıyla sözlü tarih görüşmesi yaparak kendi kişisel geçmişi hakkında bilgi toplayabilirler.

Bu kazanım, 2005 Programında da benzer şekilde yer almıştır. Açıklama kısmında verilen ayrıntılar bu programda eklenmiştir.

Öte yandan 4. Sınıf Programı kapsamında sözlü tarihle öğretime uygun konuların en çok tespit edildiği öğrenme alanı, Kültür ve Miras olmuştur. İlgili kazanımlar, açıklamalar ve etkinlik önerileri aşağıda sunulmuştur:

Kazanım (SB.4.2.1.): Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelere dayanarak aile tarihi çalışması yapar.

Etkinlik Önerisi (Ailemin Tarihi): Öğrenciler, bu etkinlik kapsamında Dere ve Kızılay (2017) tarafından yapılan çalışmada olduğu gibi büyükanne ya da büyükbabaları, ebeveynleri veya diğer akrabalarıyla görüşmeler yaparak onlardan tarihi materyaller alabilir, ailesinin tarihini ve hikâyesini yazabilir, soy ağacını ortaya çıkarabilirler.

Bu kazanım, 2005 Programının Kültür ve Miras öğrenme alanında “*Sözlü tarih yöntemi kullanarak ve nesnelere dayanarak aile tarihi oluşturur.*” (Kazanım 1) şeklinde yer alan kazanımının revize edilmiş halidir. 2005 Programında önerilen birçok etkinlik, bu programda bulunmadığı için etkinlik önerisi araştırmacı tarafından sunulmuştur. Sözlü tarih çalışması yapmak için uygun olduğu tespit edilen diğer kazanıma ilişkin bilgiler aşağıdadır:

Kazanım (SB.4.2.2.): Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir.

Açıklama: Yakın çevresinde yer alan bir müze, cami, türbe, köprü, medrese, kervansaray gibi tarihî bir mekân gezisi ya da sözlü tarih veya yerel tarih çalışmaları yapılır.

Etkinlik Önerisi (Mahallemin/Şehrimin Tarihi): Öğrenciler, sözlü tarihten yararlanarak çevresindeki camii, müze, çarşı ve diğer tarihi yapıların tarihini, dolayısıyla yerel tarihlerini öğrenebilirler.

Görüldüğü gibi kazanımın ifadesinde yer verilmeyen sözlü tarih yöntemine *Açıklama* kısmında değinilmiştir. Ancak etkinlik önerisine yer verilmediği için yine araştırmacı tarafından sunulmuştur. Ayrıca bu kazanım da 2005 Programının Kültür ve Miras öğrenme alanında “*Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri fark eder.*” (Kazanım 2) şeklinde yer alan kazanımının revize edilmiş halidir. Kültür ve Miras öğrenme alanı kapsamında sözlü tarihle öğretim yapılabilecek son kazanıma dair bilgiler ise şöyledir:

Kazanım (SB.4.2.3.): Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır (MEB, 2017).

Etkinlik Önerisi (Dünün Oyunları): Öğrenciler; aile büyükleri, akrabaları ya da çevresindeki görmüş geçirmiş (güngörmüş, tecrübeli) insanlarla oyunların zaman içindeki gelişimi hakkında sözlü tarih görüşmeleri yapabilirler. Ayrıca bu görüşmelerde öğrenciler, kaynak kişilerden oyuncak örnekleri toplayabilir ya da onlardan (mümkünse) yeniden benzer oyuncaklar yapmalarını isteyebilirler.

Bu kazanımın 2005 Programında Kültür ve Miras öğrenme alanında yer alan 1, 2 ve 3. kazanımlar için önerilen “*Onlar da Çocuktu*” (Büyüklerinin, çocukluk dönemine ait oyunları ve oyuncakları ile ilgili sözlü tarih çalışması yapılır.) etkinliğinden esinlenerek hazırlandığını söylemek mümkündür. Ancak 2005 Programında olduğu gibi sözlü tarih çalışması yapılması önerilmemiştir. *Açıklama* bölümüne yer verilmediği için ne tür etkinliklerle kazanımın öğretiminin yapılacağı anlaşılmadığı için değişim ve süreklilik becerisini kazandırma konusunda etkili bir yöntem olduğu çeşitli araştırmalarda (Oteghen, 1996; İncegül, 2010; Kaya, 2013; Kabapınar ve İncegül, 2016; Dere ve Alkaya, 2017; Dere ve Kızılay, 2017; Yazıcı ve Mert, 2017) ortaya çıkarılan sözlü tarih etkinliği önerilmiştir. Görüldüğü gibi Kültür ve Miras öğrenme alanında üç kazanım, sözlü tarih çalışmaları yürütmek için uygundur.

◆ İlker Dere

Öte yandan 4. Sınıf Programı kapsamında Bilim, Teknoloji ve Toplum adlı öğrenme alanında iki kazanımın sözlü tarihle öğretime uygun olduğu tespit edilmiştir. Bu kazanımlarla ilgili bilgiler sırasıyla aşağıda sunulmuştur:

Kazanım (SB.4.4.2.): Kullandığı teknolojik ürünlerin mucitlerini ve bu ürünlerin zaman içerisindeki gelişimini araştırır.

Etkinlik Önerisi (Tuşlu Telefonlara Veda): Bu etkinlikte öğrenciler, öncelikle bir teknolojik ürün seçerler ve onun mucidi hakkında bilgi toplarlar. Daha sonra sözlü tarih görüşmesiyle o ürünün yakın tarihteki değişimi hakkında bilgi toplayabilirler. Örnek: Telefonun tarihi.

Bu kazanımın öğretimi sırasında yukarıda yer verilen etkinlik önerisinde olduğu gibi öğrenciler, ev telefonlarından başlayıp tuşsuz (dokunmatik) telefonlara evrilen süreci sözlü tarih sayesinde anlamlandırabilirler. Ayrıca SB.4.4.2 kodlu kazanımın devamı niteliğindeki diğer kazanımla ilgili bilgilere aşağıda değinilmiştir:

Kazanım (SB.4.4.3.): Teknolojik ürünlerin geçmişteki ve bugünkü kullanımını karşılaştırır.

Açıklama: Teknolojinin hayatımızda ve çevremizde meydana getirdiği değişikliklere dikkat çekilir.

Etkinlik Önerisi (Teknoloji Tarihi): Dere (2017) tarafından yapılan çalışmada olduğu gibi öğrenciler; ulaşım, şehirleşme ve iletişim araçlarından bir konu seçerek sözlü tarih görüşmeleri yapabilirler. Örnek: Otomobillerin gelişiminin ulaşımında meydana getirdiği değişimler ve kolaylıklar.

Diğer kazanımın (*Kazanım (SB.4.4.2.)*) devamı niteliğindeki bu kazanım ele alınırken, farklı olarak yalnızca sözlü tarihle öğretim yapılabilir. Ancak bu görüşmeler öncesinde “Geçmiş Araştırması”nın yapılması gerekir. Geçmiş Araştırması, bir sözlü tarih araştırmasında konunun genel hatlarını belirlemek ve görüşme sorularını hazırlamak için yapılır. Görüldüğü gibi Bilim, Teknoloji ve Toplum alanında yer alan iki kazanım, birbiriyle yakından ilişkilidir. Ayrıca ilgili kazanımlar, birlikte düşünülerek de bir sözlü tarih çalışması yapılabilir.

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Sözlü Tarih

Sözlü tarihin 5. Sınıf Programındaki potansiyeli incelendiğinde uygun konuların yalnızca *Kültür ve Miras* ile İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanlarında bulunduğu görülmüştür. Bu kapsamda ilk olarak Kültür ve Miras öğrenme alanında yer alan kazanımla ilişkin bilgilere aşağıda yer verilmiştir:

Kazanım (SB.5.2.5.): Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihi gelişimini değerlendirir.

Açıklama: Gündelik hayatta yerleşmiş kültürel unsurların sürekliliği ve değişimi üzerinde durulur.

Etkinlik Önerisi (Cirit Oyunu): Öğrenciler, ailesi ve yakın çevresinden insanlarla görüşerek gündelik hayatın önemli parçaları olan yerleşik kültürel unsurların dünden bugüne değişimini ve sürekliliğini sözlü tarih çalışmasıyla araştırır.

Bu kazanımın nasıl öğretileceği düşünüldüğünde, –programda önerilmese de– değişim ve sürekliliğin algılanması ve anlamlandırılmasında etkili bir yöntem olan sözlü tarih akla gelmektedir. Öğrencilerin kültürel unsurların değişim ve sürekliliğini anlaması için en yakın ve uygun kaynaklar; aile üyeleri, akrabaları ve yakın çevresindeki insanlardır. Örnek olarak, Uşak'ta okuyan öğrencilerden birer kültürel unsuru (örneğin; cirit, halı ve kilim, dericilik, tarhana vs.) seçmeleri istenebilir. Ardından öğrenciler, gerek ailelerinden gerekse yakın çevresindeki insanlardan bu unsurların değişen ve varlığını sürdüren yönlerini öğrenebilirler.

5. Sınıf Programında sözlü tarih çalışması için bir diğer uygun kazanım; İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında yer almaktadır:

Kazanım (SB.5.3.5.): Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.

Etkinlik Önerisi (Ne olmuştu?): Doğal afetlerle ilgili sözlü tarih çalışması yapılır.

Bu kazanım, 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında *Kültürümüzün sözlü ve yazılı öğelerinden yola çıkarak, doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklendirir.*" (6. kazanım) şeklinde yer alan kazanımın kısaltılmış halidir. Amaç ve içerik bakımından önemli bir şey değişmediği görülmektedir. Etkinlik önerisi olarak -2005 Programının etkinlik kısmında önerildiği gibi- sözlü tarih çalışmasıyla geçmişte yaşanmış bir doğal afetin toplum hayatı üzerindeki etkileri incelenebilir. Bu doğal afet, bölgenin özelliklerine göre Rize'de heyelân, Kütahya'da deprem olabilir.

6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Sözlü Tarih

2005 Programında, sözlü tarih yönteminin *kutlamalar ve törenler*, şehirleşme, ulaşım, haberleşme ve (teknolojik) eğlence araçları ile *tıp tarihi konularının* öğretiminde kullanılabileceğine değinilmişti. Ancak 2017 6. Sınıf Programında bu konuların yer almadığı görülmüştür. Bu arada 6. Sınıf Programında yalnızca Birey ve Toplum öğrenme alanında yer alan bir kazanımın sözlü tarihle öğretim için uygun olduğu tespit edilmiştir:

Kazanım (SB.6.1.1.): Sosyal rollerin zaman içerisindeki değişimini inceler.

Etkinlik Önerisi (Değişen Dünya, Değişen Roller): Öğrenciler, sosyal rolleri belirleyerek ailesi ve yakın çevresiyle sosyal rollerin zaman içindeki değişimini sözlü tarih görüşmeleri yoluyla sorgulayabilir.

◆ İlker Dere

2005 Programında yer almayan bu yeni kazanımın öğretiminde sözlü tarih kullanılabilir. Çünkü her şey gibi sosyal roller de yıllar içinde değişime uğramaktadır. Örneğin; kadının çalışma hayatında daha fazla aktif rol almasıyla süreç içerisinde sosyal rollerinde çeşitli değişimler yaşanmıştır. Öğrenciler, sözlü tarih çalışması yoluyla bu değişimleri keşfedebilirler.

7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Sözlü Tarih

2017 7. Sınıf Programına bakıldığında, yalnızca bir konuda sözlü tarih çalışmasının yapılmasının mümkün olduğu görülmektedir. 2005 Programında değinilen “Şehir incelemesi yoluyla, Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir.” şeklindeki kazanıma bu programda yer verilmemiştir. Ayrıca 2005 Programında göçlerin nedenleri ve sonuçlarını anlamak için önerilen sözlü tarih yöntemi de yeni programda önerilmemiştir. Ancak 7. Sınıf Programı, İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında yer alan göçle ilgili kazanımlar, sözlü tarihle öğretim için uygundur:

Kazanım (SB.7.3.1.): Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.

Kazanım (SB.7.3.3.): Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.

Etkinlik Önerisi (İnsan Bir Kuş Misali): Bu etkinlikte iç ya da dış göç tecrübesi yaşamış kişilerle sözlü tarih görüşmesi yapılarak yerleşmeye etki eden faktörlerin tarihsel değişimi öğrenilebilir.

Görüldüğü gibi öncelikle öğrenciler, bu konuda çalışırken göç tecrübesi yaşamış insanlarla görüşerek göçün nedenlerini ve sonuçlarını belirleyebilirler. Ardından sınıf ortamında sunumlar yapılarak konuyu sınıfın tartışması sağlanabilir.

Sonuç olarak değerlendirildiğinde 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının sözlü tarihle öğretilecek konular bakımından benzer olduğu tespit edilmiştir. İki program arasındaki sözlü tarih potansiyelinin karşılaştırması aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Tablo 1. Sözlü Tarihle Öğretime Uygun Kazanımların Dağılımı (f)

Sınıf Düzeyi	2005 Programı	2017 Programı
4. Sınıf	6	6
5. Sınıf	1	2
6. Sınıf	3	1
7. Sınıf	2	2
Toplam	12	11

Görüldüğü gibi 2017 Programında 4. ve 7. sınıf kademelerinde sözlü tarih potansiyeli aynı kalırken; 6. sınıfta azalmış, 5. sınıfta artmıştır. Ayrıca 2017 6. Sınıf Programından kutlama ve törenler ile bazı teknoloji tarihi konuları çıkarıldığı için sözlü tarihe uygun kazanım sayısı, bu kademedede azalmıştır.

Sonuç olarak 2005 ve 2017 Programlarının sözlü tarihin potansiyeli bakımından benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür. Bunun yanında 4. Sınıf Programında sözlü tarihe uygun 6 kazanımın bulunması, yöntemin sınıf öğretmenleri için de önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca 5, 6 ve 7. sınıf kazanımlarında sözlü tarihin hâlâ önemli bir kullanım potansiyelinin olduğu görülmektedir. Bu verilere ek olarak, sözlü tarihin çeşitli araştırmacılar tarafından ele alınması, gelecekte yöntemin daha fazla işleneceğine işaret etmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırma, 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında sözlü tarihin yerini ortaya koymak için yapılmıştır. Bu kapsamda ilk olarak 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında sözlü tarihin yeri ve önemi ele alınmıştır. Ayrıca ilgili programda -doğrudan önerilmese de- araştırmacı tarafından belirlenen sözlü tarih çalışması yapılabilecek potansiyele sahip kazanımlar ve konular da değerlendirilmiştir. Ardından 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında sözlü tarihle öğretim için uygun olan kazanımlar ve konular incelenmiştir. Bu incelemeler sonunda 2005 ve 2017 programlarında sözlü tarihin yeri ve potansiyeli karşılaştırılmıştır. Ulaşılan en genel sonuç, her iki programda yer alan sözlü tarihle öğretimi yapılabilecek kazanım sayılarının benzer olmasıdır. Ancak 2005 Programında 6 kazanımda sözlü tarih çalışması önerilmesine rağmen yeni programda bunu yalnızca 1 kazanımda görmek mümkündür. 2017 Programında önerilmese de 10 kazanımın daha sözlü tarihle öğretilebileceği ortaya çıkarılmıştır.

Bunların dışında araştırma devam ederken, 2018 yılı ocak ayında yapılan program güncellenmesinde, "Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar" başlığının 7. maddesinde "*Uygun konularda sözlü tarih ve yerel tarih çalışmaları da yapılmalıdır.*" ifadesine yer verilerek sosyal bilgiler öğretmenlerinin ilgili konularda sözlü tarih yöntemini kullanması teşvik edilmiştir. Bu durum, sözlü tarihin yalnızca bir kazanımın öğretiminde değil, bütün uygun konularda kullanılmasına önem verildiğini göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Öte yandan sınıf düzeyine göre sözlü tarihe uygun kazanımlar incelendiğinde, (2005 ve 2017 Programları) şu şekilde bir dağılım ortaya çıkmıştır: 2005 Programında sırayla 4. sınıfta 6; 5. sınıfta 1; 6. sınıfta 3; 7. sınıfta ise 2 kazanım, sözlü tarihle öğretim için uygundur. Buna karşın 2017 Programında, 4. sınıfta 6; 5. sınıfta 2; 6. sınıfta 1; 7. sınıfta ise 2 kazanımın öğretiminde sözlü tarih kullanılabilmesi tespit edilmiştir. Görüldüğü gibi her iki programda da 4. ve 7. sınıf kademelerinde sözlü tarih potansiyeli

◆ İlker Dere

değişmezken, 6. sınıf kademesinde azalmıştır. Bu iki durumdan farklı olarak 5. sınıf kademesinde sözlü tarih potansiyeli artmıştır. Bu sonuçlar, sözlü tarihin öneminin yalnızca sosyal bilgiler öğretmenleri için değil, sınıf öğretmenleri için de önemli bir yöntem olduğunu göstermektedir. Ayrıca “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar” arasında “*Uygun konularda sözlü tarih ve yerel tarih çalışmaları da yapılmalıdır.*” ifadesinin yer alması, yöntemin sosyal bilgiler dersleri için öneminin devam ettiğine kanıt olarak gösterilebilir.

Son olarak 2005 yılında müfredat güncellenmeleri neticesinde tanınan ve eğitim uygulamalarında yer bulmaya başlayan sözlü tarih, 2005-2017 yılları arasında çeşitli tez, makale, çalıştay ve bilimsel etkinliğe konu olmuştur. Eğitim uygulamaları kapsamında sözlü tarihi konu alan tezler incelendiğinde, yöntemin en çok sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan tezlerde ele alındığı tespit edilmiştir. Bu alanda sözlü tarihle ilgili ikisi doktora (Dere, 2017; Sarı, 2007), altısı yüksek lisans tezi (Sarı, 2002; İncegöl, 2010; Kaya, 2013; Özer, 2012; Temir, 2015, Öztaşçı, 2017) olmak üzere toplam 8 tez çalışması yapılmıştır. Buna karşın tarih eğitiminde yapılan 7 tezdten birinin doktora (Arslan, 2012), diğer altısının ise (Kaplan, 2005; Avcı-Akçalı, 2007; Işık, 2008; Kumru, 2009; Durmuş, 2013; Küpüç, 2014) yüksek lisans tezi olduğu belirlenmiştir. İlgili tezler, sözlü tarihin sosyal bilgiler ve tarih derslerinde kullanımına ilişkin çeşitli sonuçlar ve öneriler içermektedir. Bu sonuçlar, sözlü tarihin eğitim araştırmacıları tarafından önemsendiğini göstermesi açısından önemlidir.

Sonuç olarak bu araştırmada, sözlü tarihin 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında olduğu gibi, 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında da önemli bir kullanım potansiyeline sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bir öğrenme ve öğretme yöntemi olarak sözlü tarihin birçok araştırmada ele alınması ve değişim ve sürekliliği algılama becerisi olmak üzere birçok beceriyi kazandırma konusundaki katkıları birlikte düşünüldüğünde, yöntemin beceri öğretimi konusunda ilerleyen zamanlarda öneminin artacağı düşünülmektedir.

İlgili sonuçlara dayanarak sosyal bilgiler öğretmenlerine, program tasarımcılarına ve araştırmacılara bazı önerilerde bulunmak gerekmektedir. Öncelikle öğretmenler, bu çalışmada belirlenen 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının sözlü tarih potansiyelini değerlendirmelidir. Ancak bütün öğretmenlerden sözlü tarih projeleri geliştirilmesi beklenmesi mümkün değildir. Bunun yerine öğrencilerin çevreleriyle ilişki kurabilecekleri konularda sözlü tarih çalışmalarına yönlendirilmeleri yararlı olacaktır. Millî Eğitim Bakanlığı ise sözlü tarih etkinliklerinin nasıl yapılabileceğini öğretmenlere tanıtmak için kitapçık ya da broşürler hazırlamalı ve EBA üzerinden öğretmenlere ulaştırılmasını sağlamalıdır. Bunun yanında hizmetiçi eğitimlerde çağdaş öğretim yöntemleri başlığı altında sözlü tarihin sosyal bilgiler derslerinde kullanımına ilişkin eğitimler verebilir. Son olarak sosyal bilgiler alanında çalışan akademisyenlerin sözlü tarihin sosyal bilgiler derslerinde kullanımı konusunda uygulamalı çalışmalara daha fazla ağırlık vermeleri gerekmektedir. Bu çalışmalar, sözlü tarih yönteminin tanınırlığını ve uygulanabilirliğini arttıracaktır.

Kaynakça

- ABRAMS, L. (2010). *Oral history theory*. London, New York: Routledge.
- AÇIKALIN, M. (2017). *Araştırmaya dayalı sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- AKÇALI, A. A. (2007). **Yerel tarih ve tarih eğitimine katkısı**, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.
- AKÇALI, A. A., ve ASLAN, E. (2012). Tarih öğretiminin iyileştirilmesi yolunda alternatif bir yöntem: Sözlü tarih. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 669-688.
- ALBARELLI, G., & STARECHESKI, A. (2013). *The telling lives oral history curriculum guide*. New York: The Columbia University Center for Oral History.
- ARDEMENDO, D., & KUSZMAR, K. (2009). *Principles and best practices for oral history education (4-12)*, 1-3. <http://www.oralhistory.org/oral-history-classroom-guide/> adresinden alınmıştır.
- ARIKAN, Z. (1999). Halkevlerinin kuruluşu ve tarihsel işlevi. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 6(23).
- ARSLAN, Y. (2012). **Yerel ve sözlü tarihin ortaöğretim öğrencilerindeki yansımaları: Tunceli Merkez örneği**, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul.
- AYERS, W., & AYERS, R. (2013). Every person is a philosopher/ every day is another story. In Mayotte, C., & Eggers, D. (Ed). *The Power Of The Story: The Voice Of Witness Teachers Guide to Oral History*. San Francisco: Voice of Witness.
- BAUM, W. K. (1977). *Transcribing and editing oral history*. Nashville: American Association for State and Local History.
- BİSAV. (2017). *Sözlü Tarih Çalışmaları*. <http://www.bisav.org.tr/> adresinden 21.10.2017 tarihinde alınmıştır.
- BORNAT, J. (1989). Oral history as a social movement: Reminiscence and older people. *Oral History*, 17(2), 16-24.
- BOZKURT, Ö. (1995). **The Making of young women at an American Missionary School in early republican Turkey/Cumhuriyetin ilk yıllarında bir Amerikan Misyoner Okulunda genç kızların yetişmesi**, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- BOWEN, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, Vol. 9 Issue: 2, 27-40.
- CAUNCE, S. (2001). *Sözlü tarih ve yerel tarihçi*. (B. C. Yalçınkaya, Çev.) İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

◆ İlker Dere

- ÇEPNİ, S. (2012). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- DANACIOĞLU, E. (2010). *Geçmişin izleri: Yanbaşımızdaki tarih için bir kılavuz*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- DAVEY, F., WELDE, K. D., & FOOTE, N. (2016). Oral history as inspiring pedagogy for undergraduate education. *Education, Political Engagement and Youth, Oral History Education, Political Engagement, and Youth, Our Schools/Our Selves Vol. 25, N. 2, Winter*.
- DEY, I. (2003). *Qualitative data analysis: A user friendly guide for social scientists*. Routledge.
- DERE, İ. (2017). **Sosyal bilgiler derslerinde bir öğrenme ve öğretme yöntemi olarak sözlü tarih**, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Lisans Tezi), Uşak.
- DERE, İ. ve ALKAYA, S. (2017). Sosyal bilgiler derslerinde tıp tarihi konularının sözlü tarihle öğretimi. *Journal of History Culture and Art Research*, 6(6), 504-522. doi:http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v6i6.1198
- DERE, İ. ve KIZILAY, N. (2017). Aile tarihinin araştırılmasında sözlü tarihin kullanımı: İlkokul öğrencilerinin tecrübeleri. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 6(2), 294-323.
- DEMİRCİOĞLU, İ. H. (2007). *Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlar*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- DEMİRCİOĞLU, İ. H. ve DEMİRCİOĞLU, E. (2017). *Türkiye’de tarih eğitimi araştırmaları el kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- DOĞAN, Y. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde sözlü tarih. Şimşek, A ve Kaymakçı, S. (Ed). içinde, *Okul dışı sosyal bilgiler eğitimi* (ss. 113-142). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- DUFFY, B. (2014). The analysis of documentary evidence. In J. Bell (Ed.). *Doing Your Research Project: A guide for first-time researchers*. UK: McGraw-Hill Education.
- DURMUŞ, K. (2013). **Öğretmenlerin ve mezunların bakış açılarından Ermeni azınlık okullarında tarih öğretimi**, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- KAPLAN, E. (2005). **İlköğretim öğrencilerinin tarihsel düşünce becerilerinin sözlü tarih çalışmalarıyla geliştirilmesi**, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- FIELD, S. (2002). Dialogues of trust: The value of oral history in developing people. In P. & Phillipe Denis (Ed.). *The power of oral history: Memory, healing and development* (pp. 15-29.). International Oral History Association in collaboration with Sinomlando Project, University of Natal.
- FONSINI, F. J. (1979). **Oral history as a research and teaching tool**, Illinois State University, (Yayınlanmamış Doktora Lisans Tezi), Illinois, Chicago.

- GEYLANI, N. (2012). **1923-1950 arası Mersin’de gündelik hayatın ve sosyal mekânların dönüşümüne yönelik bir sözlü tarih çalışması**, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin.
- GIVEN, L. M. (2008). *The Sage encyclopedia of qualitative research methods*. Sage Publications.
- GRELE, R. J., & TERKEL, S. (1985). *Envelopes of sound: The art of oral history*. Chicago, Ill: Precedent Pub.
- HALL, J. D. (1984). Documenting diversity: The southern experience. David K. Dunaway, D. K., & Baum, W. K. (Ed.). *Oral history: An interdisciplinary anthology* (pp. 189-194). Nashville, Tennessee: American Association for State and Local History.
- HANDS. (1984). Some words on oral history. David K. Dunaway, D. K., & Baum, W. K. (Ed.). *Oral history: An interdisciplinary anthology* (pp. 51-63). Nashville, Tennessee: American Association for State and Local History.
- HOOPEs, J. (1984). Oral History for the student. David K. Dunaway, D. K., & Baum, W. K. (Ed.). *Oral history: An interdisciplinary anthology* (pp. 349-355). Nashville, Tennessee: American Association for State and Local History.
- HUYUGÜZEL, Ö. F. (1999). Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında halkevlerinin rolü. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 6(23).
- İNCEGÜL, S. (2010). **Sosyal bilgiler dersinde örnek bir sözlü tarih uygulaması**, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- İŞİK, H. (2008). İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler tarih konularının öğretiminde kanıttemelli öğrenme modeli: Bir aksiyon **araştırması**, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- KABAPINAR, Y. ve İNCEGÜL, S. (2016). Değişim ve süreklilik bağlamında oyun ve oyuncağa bakmak: Bir sözlü tarih çalışması. *Turkish History Education Journal*, 5(1), 74-96.
- KAPLAN, E. (2005). İlköğretim öğrencilerinin tarihsel düşünce **becerilerinin sözlü tarih** çalışmalarıyla geliştirilmesi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- KAYA, M. (2013). **Sosyal bilgiler dersinde kullanılacak bir öğretim yöntemi olarak sözlü tarih: Amaç, içerik, uygulama**, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- KAYLOR, W. K. (1977). **The effect of an oral history technique on the attitudes of fifth grade students concerning the 1930’s**, (Unpublished Master Thesis), USA.: California State College.
- KUMRU, G. (2009). **Tarih öğretimi açısından sözlü tarih yazımı: Karaca Ahmet Dergâhı örneği**, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- KÜPÜÇ, E. (2014). **Sözlü tarih kavramı ve sözlü tarihin tarih öğretimindeki rolü**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van.

◆ İlker Dere

- KYVIG, D. E., & MARTY, M. A. (2000). *Yanıbaşımızdaki tarih* (çev. Nalân Özsoy). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- MASON, J. (2002) *Qualitative researching* (2nd edition). London: Sage.
- MCLELLAN, M. L. (2014). Beyond the transcript: Oral history as pedagogy. In D. & Boyd (Ed.). *Oral history and digital humanities: Voice, access, and engagement* (pp. 99-118). USA: Springer.
- MEB. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi (4-5. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2006). *Sosyal bilgiler 6-7. sınıflar öğretim programı*. Ankara: TTKB Yayınları.
- MEB. (2017). *Sosyal bilgiler öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: TTKB Yayınları.
- NATIONAL COLLOQUIUM ON ORAL HISTORY, (1966). *Goals and guidelines for oral history: Report of the sub-committee on goals and guidelines*. California.
- OTEGHEN, S. L. (1996). Using oral history as a motivating tool in teaching. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 67:6, 45-48.
- ÖZER, E. (2012). **Sosyal bilgiler dersinde yerel ve sözlü tarih etkinliklerinin programlanması**, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi), Konya.
- ÖZTAŞÇI, C. A. (2017). **Yerel tarih öğretim yöntemini sosyal bilgiler dersinde uygulamaya koymak: Bir eylem araştırması**, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- ÖZTÜRKMEN, A. (2002). Sözlü tarih: Yeni bir disiplin cazibesi. *Toplum ve Bilim*, 91, 115-121.
- PORTELLI, A. (1990). *The death of Luigi Trastulli, and other stories: Form and meaning in oral history*. Albany, N.Y: State University of New York Press.
- PORTELLI, A. (2006). Introduction. In B. A. Lanman (Ed.). *Preparing the next generation of oral historians: An anthology of oral history education*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- RITCHIE, D. A. (2015). *Doing oral history* (3rd Edition). New York: Oxford University Press.
- SAFRAN, M. ve ATA, B. (1998). Okul dışı tarih öğretimi. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1, 87-94.
- SARI, İ. (2002). **Sosyal bilgiler dersi tarih ünitelerinde bir yöntem olarak sözlü tarih**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- SARI, İ. (2007). **Sosyal bilgiler öğretiminde sözlü tarih etkinliklerinin öğrenci başarı, beceri ve tutumlarına etkisi**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- SARI, İ. (2014). Tarih öğretimi ve sözlü tarih. İçinde M. Safran (Ed.) *Tarih Nasıl Öğretilir? Tarih Öğretmenleri İçin Özel Öğretim Yöntemleri* (Genişletilmiş 2. Baskı, ss. 251-255). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- STARR, L. (1977). Oral History. *Encyclopedia of library and information science*, C. 20, 440-463.

- TARİH VAKFI, (2017). *Sözlü Tarih Çalışmaları*. <http://tarikhvakfi.org.tr/Proje/sozlutarihcalismalari/12> adresinden 06.01.2018 tarihinde alınmıştır.
- TEMİR, M. (2015). **Yaşayan tarih yetişkinlerimiz**, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Tokat.
- THOMPSON, P. (1999). *Geçmişin sesi: Sözlü tarih*. (Ş. Layıkel, Çev.) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- TUNÇAY, N. E. (1993). *I. Sözlü tarih atölyesi (6-7 Haziran)*. İstanbul, Türkiye: Tarih Vakfı Yayınları.
- ULUÇAY, Ç. (1958). *Tarih öğretimi çevre incelemeleri*. İstanbul:Öğretmenler Derneği.
- YAZICI, F. ve MERT, G. (2017). Sözlü tarih yönteminin 4. sınıf düzeyinde etkililiği. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 6(2), 324-342.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YÖK ULUSAL TEZ MERKEZİ. (2017). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 21.10.2017 tarihinde alınmıştır.